

ВЪТРЕШНАТА СИГУРНОСТ – ЛИЦЕТО НА ЧОВЕШКАТА СИГУРНОСТ В СЪЕДИНЕНИТЕ ЩАТИ

Иво Великов

Университет по библиотекознание и информационни технологии

„...Съединените щати, чрез съгласувани национални усилия, които обединяват силните страни и възможностите на федералните, щатските и местните управи; частния и нестопанския сектор; и регионите, общностите и отделните граждани – заедно с нашите партньори в международната общност – ще работят за постигане на сигурна родина, която поддържа нашия начин на живот като свободна, просперираща и гостоприемна Америка...“ (преводът е мой – б.а.)

**Национална стратегия за вътрешна сигурност,
Съвет за вътрешна сигурност, 2007 г.**

Резюме: Идеята да представим някои концептуални възгледи в САЩ, свързани с вътрешната сигурност, се получи по повод на новата Стратегия за вътрешна сигурност на ЕС от 2025 г. Сравнението на тази политика в ЕС и САЩ показва категорично по-голямото внимание, разработеност и прилагане в САЩ, поради което се постаряхме най-вече на основата на *The Handbook of Homeland Security*, издание 2023 г., да покажем основните направления на развитие на ВС като съвременна система от нормативни актове, органи и процедури за нейната защита. Още повече, в нашата страна „вътрешна сигурност“ (ВС) е по-скоро (вече) сравнително непознато като характер и обхват понятие. Вероятно и поради тази причина ВС е повече синоним на националната сигурност и не се разбира като „човешка“, т.е. сигурност за хората.

Ключови думи: сигурност; вътрешна сигурност; органи за защита на вътрешната сигурност; дейности по защита на вътрешната сигурност

ВЪВЕДЕНИЕ

Идеята за „вътрешна сигурност“ (ВС) не е от днес или вчера. За вътрешна сигурност говори министърът на вътрешните работи Митов преди участие в заседанието на Комисията по вътрешна сигурност и обществен ред в Парламента (www.youtube.com, 2025). Самият факт за Комисия с такова наименование също е показателен за добри намерения. До 2003 г. в НСС (сега ДАНС) съществува направление „Икономическа и вътрешна сигурност“ (за съжаление, от частта „вътрешна“ не остана нищо в ДАНС). В университети, където има специалност „ЗНС“, често се преподават дисциплини като „Вътрешна сигурност“, „Обществена и вътрешна сигурност“ и други подобни. Дори непредубеният читател вероятно ще си спомни два сериала с наименованието „Вътрешна сигурност“ (Homeland) – американски (доста по-продължителен – седем сезона, у нас от 2014 до 2020 г.) с Клеър Дейнс (две статуетки „Златен глобус“ за тази роля) и Деймиън Люис в главните роли (и двамата с награда „Еми“), и

френски – осем серии през 2007 г. (режисьорът и актьорският състав нищо не ни говорят).

Идеята за „вътрешна сигурност“ обаче е прагматична, приложима, актуална политика за сигурност, като водещите държави и съюзи влагат изключителни усилия и ресурси (човешки и материални) за изграждане на такава сигурност. Поводът за тази статия е по-скоро отсъствието на такава политика в нашата страна. Целта е да бъде представена добра практика от страна с развита национална политика в тази сфера.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Публикацията всъщност е неподобен субективно избран преглед на Наръчника по вътрешна сигурност (The Handbook of Homeland Security), във варианта му от 2023 г. Многобройните автори и теми помагат за придобиване на представата за една комплексна, широкообхватна държавна политика на САЩ, която за сетен път доказва, че страните с утвърдена демокрация разглеждат сигурността на гражданина и обществото като съществен ангажимент на лица от централна, щатска и местна администрация, както и на специализираните структури за сигурност – Министерството на вътрешната сигурност, ФБР, ЦРУ, ДЕА и БАТФЕ и т.н. Множеството нормативни актове, процедури и механизми, контрол и координация – всичко това подсказва важноста на хуманната (гражданска) сигурност, каквато е вътрешната сигурност.

РЕЗУЛАТИ

С тази публикация постигаме поне две цели: опознавателна – по отношение на системата за вътрешна сигурност на САЩ; и образователна – по отношение на провежданото в Университета по библиотекознание и информационни технологии обучение в областта на националната сигурност – конкретно за дисциплината „Вътрешна сигурност“. Тези цели се постигат чрез подбран анализ на съдържанието на Наръчника за вътрешна сигурност (The Handbook of Homeland Security).

ДИСКУСИЯ

А причината е всъщност доста тривиална – налице са сериозни заплахи за вътрешната сигурност и имаме достатъчно добри примери за правилната и мащабна реакция срещу тях, например в САЩ. Веднага след атаките от 11 септември срещу Съединените щати Белият дом, съвместно с няколко основни държавни органа, включително изпълнителната власт и Конгреса на САЩ, предприема безпрецедентни мерки, **за да гарантира, че страната ще бъде защитена от много от съществуващите преди това заплахи в света, в допълнение към нови, възникващи и бъдещи заплахи.** За по-малко от две седмици след смъртоносните терористични атаки на Ал Кайда губернаторът на Пенсилвания Том Ридж е назначен за първи директор на Министерството на вътрешната сигурност (DHS – Departement of Homeland Security), което става

напълно независим департамент на ниво кабинет на 1 март 2003 г. DHS интегрира 22 различни федерални департамента и агенции на САЩ в едно сплотено звено и наема приблизително 250 000 служители (Homeland Security, 2021). То въплъщава визията, че сигурността на САЩ в крайна сметка ще изисква и ще включва дългосрочна стратегическа политика, основана на сплотеност, единство и оперативни способности на цялото правителство.

Тази визия за дълбока и широка сигурност за Съединените щати обаче предшества създаването на DHS, тъй като насилствените недържавни субекти (VNSAs – Violent non-state actors) и многобройните заплахи, насочени към и срещу Съединените щати, техните граждани, техните територии и техните различни ресурси, се запазват в страната и чужбина в продължение на десетилетия. Въпреки очевидно насилствените актове, наред с по-дискретните предупредителни знаци за материализиране на заплахи към Съединените щати, традиционни проблеми и нагласите в обществото са пречка за формулирането на това, което се счита за необходими предпазни мерки. Въпреки огромните разходи, свързани с укрепването на вътрешната сигурност на САЩ след 11 септември, многократно се повдигат въпроси дали Съединените щати и техните граждани са в безопасност и как относителните материални и нематериални разходи се сравняват с ползите от мащабните мерки за сигурност на Съединените щати. Много от разходите са били пренебрегвани или отхвърляни въз основа на непосредствената истерия и страх, произтичащи от атаките от 11 септември и общата необходимост от защита на родината като приоритет преди всички други въпроси. Обръщаме внимание на горните факти, които просто потвърждават наблюденията и нашите изводи, че колкото по-демократични и развити общества създаваме, толкова усещането за несигурност сред хората се засилва.

На 18 март 2019 г. Министерството на вътрешната сигурност (DHS) публикува искането си за бюджет за (финансова) 2020 г. до Конгреса на САЩ, в което кабинетът очертава плана си да инвестира 51,7 млрд. щатски долара в спектър от стратегии, мерки и ресурси, с цел защита и опазване на границите на страната, сред множество инициативи и дейности. През 2001 г. федералното правителство на САЩ харчи 17,1 млрд. долара за вътрешна сигурност. Тази сума се увеличава постоянно през следващите години. Огромните инжекции на средства в течение на две десетилетия илюстрират текущите приоритети на политиката за сигурност на четири администрации и техните президенти и са увеличили общите разходи за вътрешна сигурност от 2001 г. насам до приблизително 635,9 млрд. долара. Въпреки че тези числа представляват непосредствените финансови разходи, свързани с операциите на DHS и решенията на заплахите за националната сигурност на САЩ, те не успяват да обхванат социалните и икономическите разходи, свързани с осигуряването на страната чрез подход, обхващащ всички опасности – такъв, който е склонен да акцентира върху заплахите и последиците от тероризма (www.dhs.gov. 2021).

Една от най-популярните теми в научните изследвания и сред професиите в Съединените щати и в много страни по света, вътрешната сигурност е широко

ко изучавана и практикувана в сравнителен контекст. Тази тема привлича голямо внимание след събитията от 11 септември 2001 г., но проблемите, обхванати от този общ термин, предшестват 11 септември, особено в Съединените щати и в целия „западен“ свят. Все по-голям брой проблеми, свързани със сигурността и отбраната, са тясно свързани с концепцията за вътрешна сигурност и засягат стотици милиони хора и техният начин на живот по света, по положителен и отрицателен начин.

Горните данни всъщност са основа на някои необходими анализи:

На първо място, ВС е изключително насочена към сигурността на отделния гражданин и обществото като цяло. В този смисъл си позволихме да я наречем „човешка“ или „хуманна“ сигурност, за да я отличим от понятието „национална сигурност“, където на първо място са поставени държавата, сигурността на нейните институции и дори правилното функциониране на силовите структури и упражняването на властта, и чак след това обществото (социума), но не и отделният индивид.

На второ място, традиционното схващане за вътрешната сигурност като защита от тероризъм, защита на критична инфраструктура, гранична сигурност и вътрешен обществен ред не е отживелица, но заплахите за ВС стават все повече и по-разнообразни, поради което самото им разкриване, описание и определяне вече стават сериозна и трудна задача за съвременната наука по сигурността.

На трето място, огромните разходи за ВС на САЩ показват, че всяко развито демократично общество може (и става) да страда от съмнения в своята сигурност. Общественото мнение толкова силно влияе върху политическото управление, че разходите вече обхващат редица нови сфери и нови заплахи. Пример за това е самото Министерство на вътрешната сигурност, превърнато в суперструктура, която представлява най-голямата административна промяна в САЩ след Втората световна война. То е доказателството за масовата психоза, дори истерия, за необходимостта от сигурност за населението и територията на страната.

Нашият коментар не може без доказателства за многопосочност и разнообразие от активности на Министерството на ВС, които изброяваме на основата на *The Handbook of Homeland Security*, издание 2023 г. В пет основни части с повече от 70 автори – експерти от различни области, както и обем от над 800 стр., става ясно, че ВС е крайъгълен камък на всяка политика за сигурност. Доколкото след Втората световна война антикомунизмът е в основата на възникването на понятието „ВС“ (понятието „ВС“ в съвременен смисъл се появява в САЩ за първи път в Закона за вътрешната сигурност от 1950 г., наричан „Законът Маккаран“ по името на сенатора, който е негов инициатор, още повече – в епохата на „макартизма“ (fakti.bg 2022), в съвременни измерения ВС е широкообхватна дейност, като дори в рамките на този доклад не можем да изброим в детайли всяка такава.

Интересно е, че началото дава „Спирания на тока и прекъсвания на елек-

трозахранването“, тема, която се оказва от огромно значение и за националната сигурност. Авторите признават, че дори военните системи не са независими от обществените електрически мрежи, въпреки усилията да бъдат обезопасени от атаки срещу националните обществени доставки. Тоест освен за гражданите, електропреносната и газопреносна система са ключови и за националната отбрана.

Надеждното електричество е в основата на всеки аспект от живота в Съединените щати. Без него американските домове, бизнеси и двигателите на националната сигурност биха спрели. Настоящата американска система за производство и доставка на електрическа енергия не е в състояние да отговори адекватно на нуждите на страната (вероятно страната, консумираща най-много енергия). Многобройни фактори водят до нарастващия брой прекъсвания на електрозахранването в цялата страна, което оказва негативно влияние върху всички аспекти на съвременния живот, включително националната и вътрешната сигурност на страната. За да се сведат до минимум повреди в мрежата и по този начин да се гарантира стабилността на страната, са необходими редица действия на федерално, щатско и местно ниво, за да се подпомогне преминаването към интелигентна мрежа и реструктурирането на електрическата мрежа (Savage, 2023).

Следват теми като „Бюрото за алкохол, тютюн, огнестрелни оръжия и взривни вещества в системата на ВС“, „ЦРУ и Разузнавателната общност в полза на ВС“, „Критична инфраструктура и ключови ресурси“ (с набелязани общо 16 сектора, за които основно отговаря Министерството на енергетиката), „Критичен производствен сектор“, „Служба за вътрешна ядрена детекция“ (DNDO), „Сили за реагиране при извънредни ситуации за справяне с физически и киберзаплахи“ (тук е известната организация за гражданска защита FEMA), Федералната авиационна администрация, ФБР, имиграционни служби, митници и накрая самото Министерство. Очевидно не срещаме само DEA в тази поредица, което с оглед на защитата на обществения ред е изненадващо. От изброяването дотук става ясно, че един широк кръг от структури имат отношение към ВС, за тяхното координиране и взаимодействие се използва Министерството на ВС. Не трябва да забравяме и състава и структурата на самото министерство, както го показвахме по-горе, с което се разбира истинският обхват на дейността по защита на ВС. В това изброяване се разглеждат и някои способности, като „индустриална гъвкавост“, „защита на критична инфраструктура“, проблеми на обществения ред, като „бунтове и безредици“, т.е. тук участието на полиция от различни нива е неминуемо, инициативата „Сигурна граница“ и контрабандата във връзка с това, и др.

В горното изброяване дори се ограничихме от представяне на някои структури за ВС, тъй като не откриваме адекватни аналогични структури в нашата страна и дори в страните членки на ЕС, вероятно и за да не внасяме допълнителна неяснота предвид цялата сложност на системата за защита на ВС.

Част втора на The Handbook of Homeland Security е посветена на ки-

берсигурност, тероризъм и асиметрични заплахи. Материята тук в цялост е по-модерна и много по-позната, в този смисъл самите заплахи не се нуждаят от допълнително дефиниране, макар да има достатъчно интересни – дори криптовалутите (Romaniuk, Catino, Martin, 2023) се приемат като възможност за хибридна атака; по-скоро ще споделим не толкова многобройните „играчи“, които изграждат системата за противодействие на този вид заплахи: операции за киберсигурност: тактика, техники и процедури; Централата на правителствените комуникации (GCHQ); Агенция за национална сигурност (NSA); ФБР; Киберкомандване на САЩ (USCYBERCOM). За отбелязване тук е визията за участие на Въоръжените сили и използване на техните способности в полза на ВС. Тоест, след като видяхме и у нас при Специализираната полицейска операция (СПО) на южната граница участие на екипи от МВР и МО, участие на военнослужещи при гасенето на пожари и ликвидиране на последствия от наводнения, Киберкомандването в САЩ се поставя в услуга на населението на страната при противодействие на кибер- и хибридни заплахи.

Част трета е посветена на тероризма и екстремизма изобщо във всички форми. Тук се срещат както видовете терористични атаки, така и някои особено опасни терористични организации. Особено внимание се обръща на някои ислямски радикални организации, но като имаме предвид 9/11, вероятно това е логично следствие. Интересно е, че ЕТА (баската сепаратистка организация) и ИРА (същата организация в Северна Ирландия) също присъстват в поредицата от терористични организации, макар проявленията на дейността им на американска територия за нас да остават неизвестни.

Четвъртата част е за териториална и гранична сигурност. Вероятно най-модерната заплаха „активен стрелец в колежански и университетски кампуси“ умишлено е подбрана като първа тема. Следват бандите с членове от мексикански произход; граничните патрули и точките на вероятно проникване през границата; кризите вследствие на природни бедствия и стихии (също логични заплахи, тъй като САЩ страда както от урагани по атлантическото си крайбрежие, така от суша и пожари по западното, а също от огромни торнадо бури в средните щати, образувани в улея между Апалачите и Кордилерите при среща на топли течения от Мексиканския залив със студени течения от Канада), противодействието на радикализацията, състоянието на специалните част SWAT, оградата по южната граница. Сериозно внимание е обърнато на отвличанията и импровизирани взривни устройства (ИВУ). Интересна е също и темата „Правоприлагане и правни основи на вътрешната сигурност“, която разглежда развитието на нормативната уредба и някои наистина необходими промени. Изводът тук е: Министерството на вътрешната сигурност (DHS), заедно с други федерални и местни правоприлагащи органи, има широки правомощия за откриване, преследване и предотвратяване на тероризъм. Тези правомощия произтичат от значимите актове на Конгреса след 11 септември 2001 г., Закона за патриотизма и Закона за вътрешната сигурност. Въпреки че обхватът на тези правомощия е оспорван, те до голяма степен са непокътнати и продължават да

се използват във войната срещу тероризма и изобщо за защита на ВС.

Преди близо 10 години в „Кратка теория на разузнаването“ (Velikov, 2017) давахме пример за ефективно разузнаване чрез програмата Maritime Domain Awareness (MDA), (буквално – информация за морските пространства, преводът е мой). Тук тя напълно се вписва като основна дейност за контрол на морските съдове, приближаващи и пребиваващи в американски водни пространства, включително до 1000 мили извън бреговата ивица, ако съдовете са били в съмнителни пристанища или са забелязвани около тях лица със съмнително поведение или вражески намерения (McDowell-Smith, 2023). Директива на Президента за вътрешна сигурност-13 е издадена по време на администрацията на Обама за създаване на Плана за действие в областта на националната сигурност (NMDAP) от 2013 г., който е фокусиран върху осигуряването на всички водни граници чрез MDA. Морската област допринася за 90% от световната търговия (Adm, White, 2015) и следователно е много сложна система при разглеждане как да се смекчат потенциалните заплахи срещу Съединените щати. Планът за действие в областта на националната сигурност от 2013 г. работи за **предоставяне на стратегия на високо ниво за всички агенции, както публични, така и частни, която да се следва в опит да се обединят силите ни и да се разшири събирането на разузнавателна информация и комуникациите** по по-ефективен начин. Целта е чрез прилагането на NMDAP Съединените щати да могат да смекчат значителните заплахи за сигурността. Позволихме си този коментар, защото очертава изключително важното публично-частно партньорство в областта на ВС. При тази и други публикации за нас то има решаващо значение за успеха на вътрешните политики за сигурност. Така субектите на ВС се разширяват не само чрез много държавни институции, но и чрез местната власт, НПО и обществени организации – движения, партии, синдикати, фондации, частни охранителни компании, благотворителни организации и т.н.

Последната, пета част на наръчника е за планиране, подготовка при спешни ситуации и здравна сигурност. Тук срещаме заплахи като агротероризъм, антракс, урагани и тяхното въздействие върху общностите, земетресения, пожари, заплахите за арктическата част на САЩ – полуостров Аляска. Обширна е темата за заплахата от ядрено замърсяване. Също епидемии и обгазявания. Планинско и градско търсене и спасяване, водно спасяване.

Цялата амалгама от дейности и заплахи всъщност показва лицето на една последователна политика за защита на обществото и всеки отделен индивид. Това е целта на политиката по вътрешна сигурност изобщо.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

„Наръчникът за вътрешна сигурност“ е удобен, универсален справочник и ръководство за най-новите разпоредби и разработки във всичко, свързано с вътрешната сигурност.

Книгата е разделена на пет части и разглежда критични области, като борба с тероризма, защита на критичната инфраструктура, информационна и кибер-

сигурност, военна и частна подкрепа за вътрешна сигурност, оценка на риска и готовност за всички опасности и развиващи се заплахи. Общо повече от 100 глави очертават най-новите разработки в политиките, директивите и мандатите за вътрешна сигурност, както и възникващи заплахи и актуални съображения за Министерството на вътрешната сигурност (DHS) и неговите заинтересовани агенции и офиси.

Разнообразният набор от теми, обхванати в главите – с принос от десетки водещи експерти в областта – предоставя полезен и важен ресурс за всеки студент, професионалист, изследовател, политик или дори библиотекар, за да разбере вътрешните инициативи на организациите за вътрешна сигурност от публичния сектор и техните отговорности в съвременната глобална среда.

Този наръчник ни помогна да прозрем огромния обхват и дълбочината на политиката за ВС, която очевидно в Европа, а още повече в нашата страна, не намира сериозен отзвук. Изключително се надяваме на тласък на политиките в тази насока във връзка с новата стратегия за вътрешна сигурност на ЕС – 2025 г.

REFERENCES

- Bulgaria ON AIR. (2025, March 28). *Ekspert: Daniel Mitov e palen laik vav vatreshnata sigurnost* [Expert: Daniel Mitov is a complete layman in internal security] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Gsi8a2pEm0> [Bulgaria ON AIR. (2025, 28 март). *Експерт: Даниел Митов е пълен laik във вътрешната сигурност* [Видео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Gsi8a2pEm0>]
- Daniel Mitov: *V momenta se pravjat strukturni promeni s tsel po-dobrata rabota na "Patna politsiya"* [Daniel Mitov: Structural changes are currently being made to improve the work of the Traffic Police]. (2025, July 3). [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bTOhjggUWeQ> [Даниел Митов: В момента се правят структурни промени с цел по-добрата работа на „Пътна полиция“. (2025, 3 юли). [Видео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bTOhjggUWeQ>]
- Gitsov, A. (2022, March 5). *Makkartizam v deystvie* [McCarthyism in action]. *Fakti.bg*. <https://fakti.bg/mnenia/658769-makkartizam-v-deistvie> [Гицов, А. (2022, 5 март). Маккартизъм в действие. *Fakti.bg*. <https://fakti.bg/mnenia/658769-makkartizam-v-deistvie>]
- McDowell-Smith, A. (2023). Maritime domain awareness (MDA). In S. N. Romaniuk, M. S. Catino, & C. A. Martin (Eds.), *The handbook of homeland security* (1st ed., pp. 595–599). CRC Press. <https://doi.org/10.4324/9781315144511-83>
- Romaniuk, S. N., Catino, M. S., Martin, C. A. (2023). Homeland security: Concepts, actors, threats. In S. N. Romaniuk, M. S. Catino, C. A. Martin (Eds.), *The handbook of homeland security* (1st ed., pp. xxi–xxiv). CRC Press. <https://doi.org/10.4324/9781315144511>
- Romaniuk, S. N., Lorenzo, R. (2023). Cryptocurrencies. In S. N. Romaniuk, M.

- S. Catino, C. A. Martin (Eds.), *The handbook of homeland security* (1st ed., pp. 181–186). CRC Press. <https://doi.org/10.4324/9781315144511-30>
- Savage, M. D. (2023). Blackouts and brownouts or power outages. In S. N. Romaniuk, M. S. Catino, C. A. Martin (Eds.), *The handbook of homeland security* (1st ed., pp. 3–8). CRC Press. <https://doi.org/10.4324/9781315144511-2>
- The White House. (2007, October). *National strategy for homeland security*. https://www.dhs.gov/xlibrary/assets/nat_strat_homelandsecurity_2007.pdf
- U.S. Department of Homeland Security. (2021). *FY 2021 budget in brief*. https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/fy_2021_dhs_bib_0.pdf
- Velikov, I. (2017). *Kratka teoriya na razuznavaneto: Transformatsiya na razuznavatelните sluzhbi v nachaloto na 21. vek* [Brief theory of intelligence: Transformation of intelligence services at the beginning of the 21st century]. Albatros. [Великов, И. (2017). *Кратка теория на разузнаването: Трансформация на разузнавателните служби в началото на 21. век*. Албатрос.]
- White, J. W. (2014, January 16). *Advancing Maritime Domain Awareness (MDA) for the fleet and nation*. CHIPS. <https://www.doncio.navy.mil/CHIPS/ArticleDetails.aspx?ID=4911>

HOMELAND SECURITY – THE FACE OF HUMAN SECURITY IN THE UNITED STATES

Abstract: *The idea to present some conceptual views in the USA related to Homeland Security arose on the occasion of the new EU Homeland Security Strategy of 2025. The comparison of this policy in the EU and the USA clearly shows the greater attention, development and implementation in the USA, which is why we tried, mainly on the basis of The Handbook of Homeland Security, edition 2023, to show the main directions of development of the Homeland Security as a modern system of regulations, bodies and procedures for its protection. Moreover, in our country the Homeland Security is rather (already) a relatively unknown concept in terms of nature and scope. Probably for this reason, the Homeland Security is more synonymous with national security, and is not understood as “human”, i.e. security for people.*

Keywords: *security; homeland security; bodies for the protection of homeland security; activities for the protection of homeland security*

Prof. Ivo Velikov, PhD

University of Library Studies and Information Technologies

Sofia, Bulgaria

E-mail: i.velikov@unibit.bg